

Nr 40.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) samt fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 20 februari 1948 dagtecknad proposition, nr 81, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

**om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536)
samt fortsatt giltighet av samma lag.**

Härigenom förordnas, *dels* att 20, 26 och 45 §§, 46 § 1 mom., 47—51 och 76 §§, 81 § 1 mom. samt 82 och 85 §§ civilförsvarslagen den 15 juli 1944, vilken lag gäller till och med den 30 juni 1949, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen skall upphöra att gälla, *dels ock* att lagen i sålunda ändrat skick skall äga fortsatt giltighet efter sistnämnda dag.

(Gällande lydelse:)

20 §.

Där hos — — — nämnda anställning.

(Föreslagen lydelse:)

20 §.

Konungen må förordna, att vad sålunda stadgats beträffande tjänstgöring under civilförsvarsberedskap skall gälla även vid tjänstgöring för utbildning eller övning under tid då civilförsvarsberedskap ej råder.

26 §.

26 §.

Enskilt skyddsrum — — — mest ändamålsenligt.

(Gällande lydelse:)

Enskilt skyddsrum, avsett för högst tio personer, må dock anordnas utan att det erbjuder skydd mot rök- och stridsgaser, såvida icke länsstyrelsen i särskilt fall med hänsyn till belägenheten av anläggning eller byggnad, för vilken skyddsrummet är avsett, annorlunda förordnar.

45 §.

3 mom. Kommun har att i avseende å civilförvarsområde, till vilket kommunen helt eller delvis hör, genom sina myndigheter lämna civilförvarschefen biträde i sådana frågor rörande civilförsvaret som hava samband med de särskilda myndigheternas verksamhetsområden.

1 mom. (första stycket). Det åligger kommun att, i enlighet med gällande organisationsplan, ekonomiskt och materiellt svara för upprätthållande av det allmänna civilförsvaret, däri inbegripet anordnande av allmänna skyddsrum och källarmursgenombrott för sådana.

2 mom. I fråga om det särskilda civilförsvaret inom kommunen har denna att, i den mån skyldighet härutinnan icke åvilar ägare eller innehavare av anläggning eller byggnad, sörja för att personalen i erforderlig omfattning utbildas och övas, så ock att anordna källarmursgenombrott för enskilda skyddsrum.

(Föreslagen lydelse:)

Enskilt skyddsrum, avsett för högst tjugufem personer, må dock anordnas utan att det erbjuder skydd mot rök- och stridsgaser, såvida icke länsstyrelsen i särskilt fall med hänsyn till belägenheten av anläggning eller byggnad, för vilken skyddsrummet är avsett, annorlunda förordnar.

45 §.

1 mom. Det åligger kommun att
a) genom sina myndigheter lämna civilförvarschefen biträde i sådana frågor rörande civilförsvaret som hava samband med de särskilda myndigheternas verksamhetsområden;

b) i enlighet med gällande organisationsplan inrätta och utrusta allmänna skyddsrum samt vidtaga andra byggnadsanordningar ävensom reservanordningar för vatten-, gas- och elektricitetsförsörjningen;

c) utföra källarmursgenombrott för allmänna och enskilda skyddsrum;

d) vårda och underhålla de under b) omfördälda anordningarna;

e) förvara och underhålla sådan för det allmänna civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst, brandtjänst samt tekniska tjänst anskaffad materiel, som icke utgör personlig utrustning för tjänstegrenarnas personal;

f) tillhandahålla lämpliga lokaler för civilförsvarets administration samt, i den mån skyldighet härutinnan icke åvilar ägare eller innehavare av anläggning eller byggnad, för förvaring av annan materiel och utrustning för civilförsvaret än som avses under e) ävensom för utbildningsverksamheten inom civilförsvaret;

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

g) svara för avlöning och annan ersättning till personal, vars tjänstgöring i civilförsvaret enligt 20 § skall anses fullgjord i kommunal anställning; samt

h) under civilförvarsberedskap samt vid utbildning och övning i den omfattning organisationsplanen anger till allmänna civilförsvarets förfogande ställa kommunen tillhörig materiel och annan egendom.

1 mom. (andra—fjärde styckena). Där två eller flera kommuner helt eller delvis ingå i samma civilförvarsområde, skola kommunerna gemensamt svara för civilförsvarets upprätthållande, i vad det enligt planen hänförs sig till civilförvarsområdet i dess helhet, och i övrigt var för sig. De gemensamma kostnaderna skola förskjutas av den kommun, inom vilken civilförvarschefen enligt planen under högsta civilförvarsberedskap skall hava sin uppehållsort, eller, då uppehållsorten är belägen utom civilförvarsområdet, av den kommun länsstyrelsen bestämmer.

I den mån de gemensamma kostnaderna icke enligt 47 § täckas av statsmedel, skola de årligen fördelas mellan kommunerna i förhållande till det antal skattekronor och skatteören, som inom varje kommun eller del av kommun påförts de skattskyldiga vid nästföregående års taxering till allmän kommunalskatt. Påstår kommun, att särskilda skäl finnas för annan fördelningsgrund, såsom att vidtagen åtgärd kan antagas bliva till särskilt gagn för viss kommun, eller uppkommer eljest tvist mellan kommunerna beträffande skyldigheten att bidra till

2 mom. Där åtgärd, som avses i 1 mom. b)—e), enligt gällande organisationsplan hänförs sig till flera i samma civilförvarsområde helt eller delvis ingående kommuner, skall den kommun länsstyrelsen bestämmer vidtagna åtgärden och förskjuta kostnaderna därför.

I den mån kostnaderna icke täckas av statsmedel, skola de årligen fördelas mellan kommunerna i förhållande till det antal skattekronor och skatteören, som inom varje kommun eller del av kommun påförts de skattskyldiga vid nästföregående års taxering till allmän kommunalskatt. Påstår kommun, att särskilda skäl finnas för annan fördelningsgrund, såsom att vidtagen åtgärd kan antagas bliva till särskilt gagn för viss kommun, eller uppkommer eljest tvist mellan kommunerna beträffande skyldigheten att bidra till kostnaderna, äger länsstyrelsen efter framställning förordna, hur fördelningen skall ske. Sådan framställning skall göras sist inom tre månader efter det kommun anmodats erlægga sin kostnadsandel eller, där framställningen göres av kommun, som förskjutit kostnaderna, efter utgången av det kalenderår, under vilket desamma för-

(Gällande lydelse:)

kostnaderna, äger länsstyrelsen efter framställning förordna, hur fördelningen skall ske. Sådan framställning skall göras sist inom tre månader efter det kommun anmodats erlægga sin kostnadsandel eller, där framställningen göres av kommun, som förskjutit *kostnaden*, efter utgången av det kalenderår, under vilket *kostnaden* förskjutits.

Till den kommun, som förskjutit *de gemensamma* kostnaderna, hava övriga kommuner att i överensstämmelse med fördelning enligt *tredje stycket* utgiva på dem belöpande andelar av *kostnaderna*.

46 §.

1 mom. I varje — — — sådan nämnd.

Kommun skall tillsätta särskild civilförsvarsnämnd; dock må kommun, som har ett invånarantal understigande 3 000 eller erhållit länsstyrelsens tillstånd därtill, kunna uppdraga i stad åt drätselkammaren och på landet åt kommunalnämnden att vara civilförsvarsnämnd. Har kommunalförbundet bildats för handhavande av civilförsvaret, må förbundsdirektionen utgöra civilförsvarsnämnd för de i förbundet ingående kommunerna.

Är civilförsvarschef ledamot eller ersättare i *kommunalnämnd*, *drätselkammare* eller *förbundsdirektion*, åt vilken uppdragits att vara civilförsvarsnämnd, äger civilförsvarschefen icke deltaga i de till civilförsvarsnämnden hörande ärendenas handläggning i vidare mån än som stadgas i 4 mom. Är civilförsvarschefen i enlighet med

(Föreslagen lydelse:)

skjutits. Till den kommun, som förskjutit kostnaderna, hava övriga kommuner att i överensstämmelse med fördelning *som nu sagts* utgiva på dem belöpande andelar *därav*.

Vad i andra stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning beträffande sådan i 1 mom. g) avsedd kostnad som uppkommit under civilförsvarsberedskap och hänför sig till ändamål, vilket i organisationsplanen angivits såsom gemensamt för flera kommuner, samt beträffande förlust i anledning av skada å kommun tillhörig materiel eller annan egendom, som jämlikt 1 mom. h) under civilförsvarsberedskap ställts till civilförsvarets förfogande för ändamål som nu sagts.

46 §.

Kommun äger tillsätta särskild civilförsvarsnämnd. Under civilförsvarsberedskap må Konungen förordna, att särskild civilförsvarsnämnd skall till sättas.

Där särskild civilförsvarsnämnd ej finnes, skall i stad drätselkammaren och på landet kommunalnämnden vara civilförsvarsnämnd; kommun dock obehaget att uppdraga åt annat kommunalt organ att vara civilförsvarsnämnd. Har kommunalförbundet bildats för *civilförsvarsändamål*, må förbundsdirektionen utgöra civilförsvarsnämnd för de i förbundet ingående kommunerna.

Är civilförsvarschef ledamot eller ersättare i *organ*, som enligt *tredje stycket* är civilförsvarsnämnd, äger civilförsvarschefen icke deltaga i de till civilförsvarsnämnden hörande ärendenas handläggning i vidare mån än

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

nämnda stadgande närvarande vid civilförsvarsnämndens sammanträde, må hänsyn härtill ej tagas vid avgörande av fråga, huruvida beslutfört antal ledamöter är tillstädes.

som stadgas i 4 mom. Är civilförsvarschefen i enlighet med nämnda stadgande närvarande vid civilförsvarsnämndens sammanträde, må hänsyn härtill ej tagas vid avgörande av fråga, huruvida beslutfört antal ledamöter är tillstädes.

47 §.

1 mom. För kostnad, som kommun fått vidkännas på grund av 45 § 1 och 2 mom., äger kommunen erhålla statsbidrag med två tredjedelar av kostnads belopp, därest icke nedan i detta kapitel annorlunda stadgas.

2 mom. Statsbidrag utgår icke för kostnad som avser

a) avlöning och annan ersättning för tjänstgöring, som enligt 20 § skall anses fullgjord i den kommunala anställningen;

b) anskaffande av materiel, utrustning och annan egendom, som kommunen ställt till förfogande, i den mån densamma anskaffats eller kan förväntas komma att huvudsakligen användas för annat ändamål än för civilförsvaret;

c) administration av andra åtgärder inom civilförsvaret än sådana som avse inkvartering och därmed sammanhängande sociala uppgifter;

d) förvaring, underhåll och kontroll av materiel, utrustning och annan egendom;

e) rese- och traktamentsersättning, som under tid, då civilförsvarsberedskap icke råder, utgår till annan än civilförsvarschef eller ställföreträdare och ej avser deltagande i utbildningskurs, som för flera civilförsvarsom-

47 §.

För kostnad, som kommun fått vidkännas på grund av 45 § 1 mom. b) och c), äger kommunen erhålla statsbidrag med två tredjedelar av kostnads belopp. Statsbidraget må dock ej beräknas å högre belopp än det var till kostnaden skäligen kan skattas.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

råden anordnas av civilförsvarsstyrelsen eller länsstyrelsen eller på dessa myndigheters föranstaltande;

f) lokaler för annan utbildning än sådan som anordnas av civilförsvarsstyrelsen eller länsstyrelsen.

3 mom. Kommun äger erhålla statsbidrag med kostnadens hela belopp i vad avser

a) avlöning och annan ersättning, enligt vad därom är särskilt föreskrivet, till civilförsvarschef och ställföreträdare ävensom under civilförsvarsberedskap till annan civilförsvarspliktig personal än sådan vars tjänstgöring skall enligt 20 § anses fullgjord i den kommunala anställningen;

b) inkvartering och därmed sammanhängande uppgifter av social natur, i den mån kostnaderna icke äro av beskaffenhet som i 2 mom. under a), b), d), e) eller f) sägs, med rätt likväl för Konungen att, såframt åtgärderna avse allenast civilförsvarsområdets egna invånare, bestämma statsbidraget till endast två tredjedelar.

48 §.

Statsbidrag enligt 47 § fastställas för varje kalenderår av länsstyrelsen, där ej Konungen annorlunda förordnar. Statsbidraget må ej i något fall beräknas å högre belopp än det vartill kostnaden i varje särskilt fall skäligen kan skattas.

Ansökan om statsbidrag för visst kalenderår skall göras före utgången av nästa kalenderår, med rätt likväl för Konungen att medgiva prövning av ansökan ändå att den göres senare.

Statsbidrag fastställas för varje kalenderår av länsstyrelsen, där ej Konungen annorlunda förordnar. Ansökan om statsbidrag för visst kalenderår skall göras före utgången av nästa kalenderår, med rätt likväl för Konungen att medgiva prövning av ansökan ändå att den göres senare.

Länsstyrelsen äger att till kommun utgiva förskott å statsbidrag i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Länsstyrelsen äger att till kommun utgiva förskott å statsbidrag i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar.

49 §.

Där särskilda omständigheter det föranleda, äger Konungen medgiva, att kommun må erhålla statsbidrag för *sina kostnader jämlikt 45 § jämväl i andra fall eller med högre belopp än förut stadgats.*

48 §.

Där särskilda omständigheter det föranleda, äger Konungen medgiva, att kommun må för *kostnad, som kommun fått vidkännas på grund av 45 § 1 mom. b) och c),* erhålla högre statsbidrag än förut stadgats.

49 §.

Tillhandahåller kommun lokaler för civilförsvarets administration, för förvaring av annan materiel eller utrustning för civilförsvaret än som avses i 45 § 1 mom. e) eller för utbildning, som anordnas av civilförsvarsstyrelsen eller länsstyrelsen, skall skälig ersättning därför utgivas av statsmedel. Ersättningen skall, då överenskommelse ej kan träffas, bestämmas av länsstyrelsen.

50 §.

Har hos — — — för tjänstgöringen.

Där under högsta civilförvarsberedskap *till allmänt civilförsvär hörande materiel eller annan egendom avsevärt skadats på grund av fientlig verksamhet eller ock under användning utom det egna civilförvarsområdet, äger den kommun, som anskaffat materielen eller egendomen, att av statsmedel erhålla skälig gottgörelse.*

50 §.

Där under högsta civilförvarsberedskap materiel eller annan egendom, *som kommun enligt gällande organisationsplan ställt till allmänna civilförsvarets förfogande, avsevärt skadats på grund av fientlig verksamhet eller ock under användning utom det egna civilförvarsområdet, äger kommunen erhålla skälig gottgörelse av statsmedel.*

Gottgörelse enligt — — — är belägen.

51 §.

Ingår municipalsamhälle eller del därav i civilförvarsområde skola följande särskilda bestämmelser gälla:

51 §.

Ingår municipalsamhälle eller del därav i civilförvarsområde skola följande särskilda bestämmelser gälla:

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

1. Vad i 45 § 3 mom. stadgas skall äga motsvarande tillämpning å municipalsamhället.

2. *Municipalsamhället är skyldigt att till förfogande för allmänna civilförsvaret inom området ställa materiel, utrustning och annan egendom, som är behövlig för civilförsvaret och tillhör eller innehaves av municipalsamhället.*

3. Municipalsamhället äger enahanda rätt till gottgörelse av statsmedel som beträffande kommun stadgas i 50 §.

76 §.

I den mån det prövas nödigt för fullgörande av *sådan* uppgift i avseende å *civilförsvaret som åvilar kommun*, äger *vederbörande civilförsvarschef*, därest behovet icke med tillräcklig skyndsamhet kan tillgodoses genom frivillig överenskommelse, *att för kommunens räkning*, i enlighet med vad i detta kapitel närmare stadgas, under civilförvarsberedskap taga i anspråk markområden, byggnader, utrymmen, livsmedel, transportmedel, utrustningspersedlar, materiel och annan egendom, som finnes inom civilförvarsområdet och innehaves av annan än staten.

Vad *nu* stadgats skall i fråga om *anordnande av allmänt skyddsrum samt källarmursgenombrott i tillämpliga delar* gälla jämväl under tid, då civilförvarsberedskap icke råder; dock att *vad som sägs om civilförsvarschef* skall hava avseende å *länsstyrelsen*.

1. Vad som stadgas i 45 § 1 mom. a) samt g) och h) *jämte därtill anslutande bestämmelser i 45 § 2 mom.* skall äga motsvarande tillämpning å municipalsamhället.

2. Municipalsamhället äger enahanda rätt till gottgörelse av statsmedel som beträffande kommun stadgas i 50 §.

76 §.

I den mån det prövas nödigt för fullgörande av *staten åvilande* uppgift för *upprätthållande av civilförsvaret inom civilförvarsområde*, äger *civilförsvarschefen*, därest behovet icke med tillräcklig skyndsamhet kan tillgodoses genom frivillig överenskommelse, i enlighet med vad i detta kapitel närmare stadgas, under civilförvarsberedskap taga i anspråk markområden, byggnader, utrymmen, livsmedel, transportmedel, utrustningspersedlar, materiel och annan egendom, som finnes inom civilförvarsområdet och innehaves av annan än staten. *Motorfordon, släpfordon och motorredskap* må efter *länsstyrelsens* medgivande tagas i anspråk ändå att de finnas inom annat till länet hörande *civilförvarsområde*.

I den mån det prövas nödigt för fullgörande av *kommuns skyldigheter* enligt 45 § 1 mom. b) och c) att *egendom* tages i anspråk för *kommunens räkning*, skall *vad ovan sägs äga* motsvarande tillämpning. Vad *sålunda*

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

stadgats skall i fråga om *utförande av byggnadsanordning och källarmursgenombrott* gälla jämväl under tid, då civilförsvarsberedskap icke råder; dock att *länsstyrelsen därvid skall utöva den befogenhet, som enligt första stycket tillkommer civilförsvarschefen.*

81 §.

1 mom. Har egendom tagits i anspråk jämlikt 76 § eller åtgärd vidtagits jämlikt 80 §, är egendomens ägare eller innehavare berättigad till ersättning efter vad nedan sägs. Ersättning gäldas *av den kommun, som har att i första hand svara för tillgodoseende av det behov för vilket egendomen tages i anspråk.*

För egendom — — — egendomens nyttjande.

Då egendom — — — ersättning härför.

Har åtgärd — — — genom åtgärden.

81 §.

1 mom. Har egendom tagits i anspråk jämlikt 76 § eller åtgärd vidtagits jämlikt 80 §, är egendomens ägare eller innehavare berättigad till ersättning efter vad nedan sägs. Ersättning gäldas, *om egendomen tagits i anspråk för kommuns räkning, av kommunen och eljest av staten.*

82 §.

Har genom frivillig överenskommelse *nyttjanderätt till egendom för det allmänna civilförsvarets behov upplåtits till kommun* och lider egendomen skada eller avsevärd försämring, vartill hänsyn ej tagits vid överenskommelsen, äger *upplåtaren* påkalla ersättningsfrågans prövning.

82 §.

Har genom frivillig överenskommelse *egendom med nyttjanderätt ställts till det allmänna civilförsvarets förfogande* och lider egendomen skada eller avsevärd försämring, vartill hänsyn ej tagits vid överenskommelsen, äger *den som upplåtit nyttjanderätten* påkalla ersättningsfrågans prövning.

85 §.

I den mån det prövas *oundgängligt* för fullgörande av annan uppgift i avseende å civilförsvaret än i 76 § sägs, äger civilförsvarsmyndighet, i enlighet med vad Konungen därom närmare förordnar, under civilförsvarsberedskap taga i anspråk egendom, som innehaves av annan än staten. Härvid

85 §.

I den mån det prövas *oundgängligt* för fullgörande av annan uppgift i avseende å civilförsvaret än i 76 § sägs, äger civilförsvarsmyndighet, i enlighet med vad Konungen därom närmare förordnar, under civilförsvarsberedskap taga i anspråk egendom, som innehaves av annan än staten. Härvid

(Gällande lydelse:)

skola i tillämpliga delar bestämmelserna i 76—84 §§ lända till efterrättelse; dock med iakttagande att ersättning för egendom som tagits i anspråk eller för åtgärd som vidtagits skall utgå av statsmedel samt att ersättning, som skall utgå efter taxa, skall till beloppet fastställas av den civilförsvarsmyndighet, som utövat förfoganderätten.

(Föreslagen lydelse:)

skola i tillämpliga delar bestämmelserna i 76—84 §§ lända till efterrättelse; dock med iakttagande att ersättning, som skall utgå efter taxa, skall till beloppet fastställas av den civilförsvarsmyndighet, som utövat förfoganderätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1949; dock att 26 § i dess nya lydelse skall lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1948.

Det åligger kommun att, i den mån så påfordras, till civilförsvarets förfogande ställa kommunen den 1 juli 1949 tillhörig materiel, utrustning eller annan egendom, som anskaffats för civilförsvarets administration och förrådsförvaltning samt tjänstegrenarna inom det allmänna civilförsvaret. För nyttjande av egendom avsedd för de två först nämnda ändamålen skall av statsmedel utgå skälig ersättning som, då överenskommelse ej kan träffas, bestämmas av länsstyrelsen.

Har kommun före den 1 juli 1949 vidtagit åtgärd för upprätthållande av civilförsvaret, skola beträffande statsbidrag för därav föranledd kostnad samt fördelning av densamma mellan flera kommuner tillämpas de äldre bestämmelserna. Har kommun före den 1 december 1944 anskaffat materiel, utrustning eller annan egendom för civilförsvarsändamål, skola dock bestämmelserna i 47 § icke äga tillämpning, såvitt Konungen ej annorlunda förordnar.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

likalydande nr 268 i första kammaren av herr *Lindström m. fl.* och nr 424 i andra kammaren av herr *Håstad m. fl.*;

likalydande nr 269 i första kammaren av fröken *Andersson* och nr 423 i andra kammaren av fru *Ewerlöf m. fl.*;

likalydande nr 270 i första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson m. fl.* och nr 425 i andra kammaren av herr *Thapper m. fl.*; samt

nr 430 i andra kammaren av herrar *Lundqvist* och *Svensson* i Alingsås.

Yrkandena i motionerna återgivas i det följande.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för Kungl. Maj:ts förslag och för yrkandena i motionerna får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Inledning.

Civildörsvarslagen antogs vid 1944 års riksdag att gälla till och med den 30 juni 1949. I det av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagda förslaget till civilförsvarslag hade icke förutsatts någon begränsning av lagens giltighetstid. Tidsbegränsningen beslöts av riksdagen med den motiveringen, att den tid som stått till buds för utskottsbehandlingen av lagförslaget icke medgivit den ingående granskning som under mera normala arbetsförhållanden bort komma ett så omfattande lagkomplex till del samt att organisationen icke framlagts för riksdagen i det utformade skick som plägade vara förutsättningen för ett definitivt riksdagsbeslut. Nämda förhållanden borde giva anledning till ytterligare omprövning inom viss tid såväl av lagbestämmelsernas innehåll som av organisationens omfattning. Riksdagen förklarade sig emellertid med begränsningen av lagens giltighetstid icke avse att giva uttryck för den uppfattningen, att civilförsvarslag och civilförsvarsorganisation skulle vara obehörliga efter utgången av den beslutade giltighetstiden. Riksdagen utginge fastmera ifrån att ett civilförsvar av den allmänna karaktär som vore i fråga framgent måste uppehållas som komplement till militärförsvaret. Innan statsmakterna gäve lagstiftningen på området en i analogi med allmänna lagar icke tidsbegränsad karaktär borde emellertid den av riksdagen såsom angelägen betraktade omprövningen ha kommit till stånd.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 12 oktober 1945 tillkallade statsrådet Mossberg samma dag åtta sakkunniga för att verkställa översyn av gällande anordningar för civilförsvaret och framlägga därav föranledda förslag. De sakkunniga, vilka antogo benämningen *1945 års civilförsvarsutredning*, utgjordes av numera landshövdingen Th. Bergquist, ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare docenten E. W. Håstad, överstelöjtnanten C. F. R. Lemmel, ledamoten av riksdagens första kammare redaktören S. H. Linderot,

civilingenjören S. V. Lundquist, ledamoten av riksdagens första kammare fru Gärda Svenson samt ledamöterna av riksdagens andra kammare verkstadsarbetaren G. F. Thapper och kassörskan Märta Öberg. De sakkunniga avgåvo den 10 januari 1947 ett betänkande med förslag rörande civilförsvarets organisation m. m. (SOU 1947: 10).

Över betänkandet avgåvos yttranden av ett stort antal myndigheter, kommuner och sammanslutningar.

Kungl. Maj:ts i propositionen nr 81 framlagda förslag äro med vissa avvikelser grundade på civilförvarsutredningens.

Sammanfattning av Kungl. Maj:ts förslag.

I överensstämmelse med vad 1945 års civilförvarsutredning enhälligt förordat anses i propositionen nr 81, att även i fortsättningen måste upprätthållas ett under fredstid förberett civilförsvaret vid sidan av det militära försvaret och den ekonomiska försvarsberedskapen. Civilförsvaret avses skola i stort sett bibehålla sin hittillsvarande karaktär. Det föreslås, att *civilförvarslagen* med vissa ändringar *erhåller en icke tidsbegränsad giltighet*. I anslutning härtill förordas i propositionen nr 82 angående anslag till civilförsvaret för budgetåret 1948/49, vilken proposition hänvisats till statsutskottet, att civilförvarsorganisationen gives en fastare utformning än den för närvarande har. Civilförvarsåtgärderna avses skola framdeles successivt anpassas efter den fortgående utvecklingen av angrepps- och försvarsmedlen.

Civilförsvarets uppgifter lämnas enligt förslaget i stort sett oförändrade. Till civilförsvaret skall dock ytterligare hänföras den bevakningsverksamhet som hittills utövats av landstormspolisorganisationen.

Civilförsvarets verksamhet under fredstid anses böra omfatta planläggning — däri inbegripet bland annat forskning och försök —, utbildning och övning, anskaffning och underhåll av materiel, förebyggande åtgärder i samband med stadsplanering och dylikt samt anordnande av skyddsrum och vidtagande av andra byggnadsanordningar.

Beträffande de i civilförvarslagen angivna *grunddragen av civilförsvarets organisation* föreslås ingen ändring. Organisationen skall sålunda fortfarande vara rent civil, dock med viss begränsad direktiv rätt för militär myndighet under högsta civilförvarsberedskap. Den centrala ledningen av civilförsvaret skall under Konungen utövas av civilförvarsstyrelsen. Inom länen skall ledningen handhavas av länsstyrelserna, vid vilka för ändamålet liksom hittills skola finnas särskilda försvarsavdelningar. Lokalt skall landet vara indelat i civilförvarsområden, i princip anslutande till polischefsdistrikten. Ledningen av civilförsvaret inom ett sådant område skall utövas av en civilförsvarschef. Befattningshavare vid polis- och brandväsendet skola fortfarande vara skyldiga mottaga uppdrag att vara civilförsvarschef eller ställföreträdare för sådan.

Civilförsvarets personalbehov förutsättes alltså skola tillgodoses genom

civilförsvarsplikt för de icke krigstjänstskyldiga medborgarna. I de bestämmelser i civilförsvarslagen vilka reglera civilförsvarsplikten föreslås ingen ändring. I enlighet härmed skall det åligga varje medborgare i åldern 16—65 år att fullgöra sådan tjänstgöring i civilförsvaret som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medgiva. Personal som är avsedd att under civilförsvarsberedskap fullgöra viss tjänst i civilförsvaret skall kunna på förhand uttagas därtill genom inskrivning. Under civilförsvarsberedskap skall civilförsvarsplikt fullgöras i den omfattning som är nödig med hänsyn till pågående eller befarad fientlig verksamhet samt till behovet av utbildning och övning. Under annan tid skall civilförsvarspliktig ej kunna tagas i anspråk för annat ändamål än utbildning eller övning och icke under längre tid per kalenderår än 60 timmar för inskriven och 30 timmar för annan. Den som inskrivits för tjänstgöring i befälsbefattning skall därjämte kunna åläggas att medverka vid förberedelsearbetet inom civilförsvaret i nödig omfattning. Konungen skall äga meddela närmare bestämmelser angående civilförsvarspliktens omfattning.

I anslutning till bestämmelserna om civilförsvarsplikt framlägges i propositionen nr 81 förslag till *utbildningsprogram* för de civilförsvarspliktiga. Det föreslås, att utbildningen inom det allmänna civilförsvaret — den del av den aktiva organisationen som är avsedd för skydd av samhället i dess helhet — och verkskyddet utvidgas att omfatta icke blott som under de senaste åren befäl utan även annan personal med kvalificerade uppgifter. Beträffande hemskyddet anses utbildning böra ske av befälet — blockchefer och hemskyddsledare. Den hittills årsklassvis bedrivna grundläggande utbildningen av de civilförsvarspliktiga avses skola ersättas med en till folk- eller fortsättnings skolans sista klass eller däremot svarande klass i högre läroanstalter förlagd tio timmars kurs i brandskydd och olycksfallsvård. Därjämte skola 18-åriga kvinnor inom tätorter vara skyldiga att genomgå tilläggsutbildning i sjukvård under högst tio timmar. Det förutsättes, att männen bibringas viss utbildning i civilförvarstjänst under värnplikstjänstgöringen. — Den sålunda föreslagna obligatoriska utbildningen anses utgöra ett minimum, som i möjligaste mån bör kompletteras genom frivillig utbildning. För höjande av beredskapen bör det frivilliga intresset på allt sätt uppmuntras. Främst böra riksluftskyddsförbundet och dess underavdelningar stödjas i sin verksamhet. Även andra frivilliga organisationer, såsom Röda korset, Arbetarnas samaritförbund och lottarörelsen böra intresseras att i detta hänseende medverka till att stärka civilförsvaret.

Enligt propositionen nr 81 skulle ovan nämnda utbildningsprogram ej börja tillämpas förrän från och med den 1 juli 1949. I enlighet härmed äskades i propositionen nr 82 medel för utbildning under budgetåret 1948/49 i huvudsak enligt nu tillämpade normer. Sedermera har Kungl. Maj:t emellertid i en den 30 april 1948 dagtecknad proposition, nr 233, angående vissa anslag till civilförsvaret m. m., vilken proposition hänvisats till statsutskottet, med hänsyn till det skärpta utrikespolitiska läget föreslagit, att det nya utbildningsprogrammet skall, såvitt angår personal tillhörande allmänna civilförsvaret

och verkskyddet, börja tillämpas redan under nästa budgetår. Beträffande sagda personal avses skola bedrivas såväl nyutbildning som repetitionsutbildning. Utbildningen skall kompletteras med övningar. I fråga om hemskyddet föreslås däremot ingen omedelbar ändring av den omfattning i vilken utbildningen för närvarande bedrivs. Ett av civilförvarsstyrelsen framställt förslag om grundläggande utbildning av 38-åriga kvinnor och 48-åriga män har avstyrkts. Det i propositionen nr 81 framlagda nya utbildningsprogrammet för hemskyddet förutsättes alltså skola träda i tillämpning den 1 juli 1949. I propositionen nr 233 har äskats medel för frivillig utbildning i betydligt större omfattning än som tidigare varit avsett.

I propositionen nr 81 har skisserats vissa riktlinjer för en utvidgning av *rätten till ersättning för dem som deltaga i utbildning*. Denna utvidgning skulle vinna tillämpning från och med den dag då det nya utbildningsprogrammet ursprungligen avsetts skola börja genomföras, alltså från och med den 1 juli 1949. Förslaget i propositionen nr 233 om framflyttning av tiden för ikraftträdandet av detta program beträffande allmänna civilförsvaret och verkskyddet har icke föranlett förslag om nya ersättningsbestämmelser.

Beträffande frågan om *anordnande av skyddsrum* har departementschefen i propositionen nr 81 förklarat sig vara i princip ense med 1945 års civilförvarsutredning om att skyddsrum böra byggas även i fortsättningen. Spörsmålet om i vilken omfattning och på vad sätt detta bör ske har emellertid ansetts böra ytterligare utredas. I avbidan på resultatet av denna utredning har föreslagits, att de nuvarande lagbestämmelserna med en mindre ändring beträffande kravet på skydd vid mindre skyddsrum (26 §) alltså skola gälla. Det skall alltså fortfarande föreligga skyldighet att inrätta allmänna och enskilda skyddsrum och efter förordnande av vederbörande civilförvarschef upptaga källarmursgenombrott. — I propositionen nr 81 föreslogos beträffande skyddsrum byggandet vissa modifierande bestämmelser, avsedda att utfärdas i administrativ ordning. I propositionen nr 233 hava förslagen härutinnan ändrats och den tidigare avsedda skyddsrumsskyldigheten skärpts.

Beträffande *kommunernas skyldigheter med avseende å civilförsvaret* föreslås i propositionen nr 81 genomgripande ändringar. Enligt nu gällande regler åligger det kommun att i första hand, med rätt till statsbidrag i vissa fall, ekonomiskt och materiellt svara för upprätthållande av det allmänna civilförsvaret och i vissa hänseenden även av det särskilda civilförsvaret. Enligt förslaget skall staten i princip övertaga detta ansvar, dock att vissa (i 45 §) uppräknade förpliktelser alltså skola åvila kommunerna. Förslaget innebär, att kommunerna befrias bland annat från kostnaderna för administration, utbildning och anskaffning av materiel samt i betydande grad från kostnaderna för förvaring av materiel. De viktigaste av de kommunala uppgifter som bibehållas äro att i viss utsträckning tillhandahålla för fredsmässigt bruk avsedd materiel samt att med rätt till statsbidrag anordna allmänna skyddsrum och källarmursgenombrott för allmänna och enskilda skyddsrum även

som vidtagna vissa andra byggnadsanordningar. Storleken av statsbidraget till nämnda åtgärder har provisoriskt, i avbidan på resultatet av den fortsatta utredningen i skyddsrumfrågan, bestämts enligt nu gällande regler. Statsbidrag skall alltså regelmässigt utgå med två tredjedelar av kostnadens belopp (47 och 48 §§). — I anslutning till förslaget om begränsning av kommunernas ansvar förordas, att kommun ej längre skall vara skyldig tillsätta särskild civilförvarnsnämnd (46 §). — Bland annat av statsfinansiella skäl avses de nya bestämmelserna om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun icke skola träda i kraft förrän den 1 juli 1949.

I fråga om *de enskildas skyldigheter med avseende å civilförsvaret* föreslås ingen ändring i nu gällande lagbestämmelser. Det skall sålunda fortfarande åligga fastighetsägarna bland annat att anskaffa, förvara och underhålla materiel och utrustning för verksamheten vid hemskydd, att i alla avseenden vidtaga de åtgärder som fordras för verksamheten vid verkskydd samt att anordna enskilda skyddsrum.

I de nu gällande bestämmelserna om *förfoganderätt för civilförsvarets behov* föreslås vissa ändringar, vilka till väsentlig del sammanhånga med de förordade nya reglerna om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna.

Departementschefen beträffande utbildningen för hemskyddsändamål.

I propositionen nr 81 har departementschefen i detta hänseende anfört:

Under kriget bedrevs en omfattande utbildning för hemskyddet. I början av sista krigsåret avsågs grundläggande utbildning skola ske av fyra årsklasser, nämligen män i åldern 16, 17, 18 och 48 år samt kvinnor i åldern 16, 17, 18 och 28 år. Mot slutet av året befriades emellertid de 48-åriga männen och de 28-åriga kvinnorna från utbildningsskyldigheten. Från 1946 ha endast 16-åringar varit skyldiga undergå grundläggande utbildning, vilken omfattat högst 10 timmar, varjämte 18-åriga kvinnor haft att genomgå tilläggsutbildning i sjukvård under högst 10 timmar. Såväl den grundläggande utbildningen som tilläggsutbildningen har endast avsett civilförvarspliktiga, som haft stadigvarande bostad eller sysselsättning inom område eller anläggning med särskilt civilförvar.

Enligt en av utredningen verkställd undersökning har efter krigets slut konstaterats en betydande avmattning av intresset för den grundläggande utbildningen. Det är uppenbart att ett sådant förhållande måste vara till men för utbildningsresultatet. Man torde överhuvud icke under fred i fråga om den grundläggande utbildningen kunna räkna med samma förståelse för civilförvarsplikten som när det gäller den föreslagna utbildningen för allmänna civilförsvaret och verkskyddet. Med hänsyn härtill och av ekonomiska skäl anser jag att den obligatoriska utbildningen för allmänheten bör i möjligaste mån begränsas.

Enligt utredningens mening böra förberedelserna på detta område taga sikte

på att skapa förutsättningar för en forcerad massutbildning i ett skärpt läge. Utredningen föreslår i detta syfte att befälspersonalen inom hemskyddsorganisationen — blockchefer och hemskyddsledare — bibringas en utbildning som tar sikte på att göra dem skickade icke blott att fullgöra sina uppgifter som befäl under krigsförhållanden utan även att kunna vid behov till övriga civilförsvarspliktiga inom eget block eller hemskydd meddela den utbildning på kort tid, som påkallas i en akut krissituation. Därutöver skall enligt förslaget den uppväxande ungdomen efter hand meddelas sådan elementär kunskap om eldsläckning och sjukvård att åtminstone någon grund finnes att bygga på om en forcerad utbildning skulle behöva tillgripas. Ungdomsutbildningen bör enligt utredningens förslag i form av en tio timmars kurs i brandskydd och olycksfallsvård förläggas till skolorna, varjämte 18-åriga kvinnor skulle vara skyldiga att genomgå tilläggsutbildning i sjukvård under högst tio timmar. Två av utredningens ledamöter ha avstyrkt förslaget om denna tilläggsutbildning, medan tre andra ledamöter förordat att sådan utbildning skulle meddelas icke blott 18-åringar utan även en årsklass kvinnor i åldern 35—40 år. Utredningen förutsätter, att viss civilförsvarsutbildning kommer att meddelas under värnpliktstjänstgöring.

Mot den principiella uppläggningsen av utredningens utbildningsprogram kan invändas att, såsom utredningen själv anmärkt, några garantier för att den för en forcerad massutbildning erforderliga tiden kommer att stå till buds ej finnes samt att statsmakterna i ett skärpt läge kunna tänkas komma att i det längsta dröja med igångsättande av massutbildning. Trots detta anser jag mig icke f. n. böra förorda en mera omfattande obligatorisk utbildning än utredningen föreslagit. Till denna min ståndpunkt bidrar den omständigheten, att ett betydande beredskapsvärde ännu torde kvarstå av den under krigsåren meddelade utbildningen.

En väsentlig förutsättning för inskränkning av den grundläggande utbildningen är att för befattningarna såsom blockchefer och hemskyddsledare rekryteras så lämpliga personer som möjligt och att dessa bibringas en tillfredsställande utbildning för att tjänstgöra både som befäl och som instruktörer. Jag är medveten om att det kan bli svårt att erhålla ett tillräckligt antal för instruktörsverksamhet lämpade hemskyddsledare. Svårigheterna böra dock icke överdrivas. I en kritisk situation blir det huvudsakligen fråga om att lära de civilförsvarspliktiga hur eldsläckning skall gå till och hur skadade skola omhändertagas. Härvid kommer det framför allt an på att någon inom varje hemskydd har sådana färdigheter att han genom praktisk demonstration kan visa de övriga hur sådana saker skola utföras. Såsom utredningen framhållit har man anledning räkna med att i ett skärpt läge intresset bland befolkningen för civilförsvaret kommer att underlätta utbildningsverksamheten. Kännedomen om larmsignaler, utrymningsplanläggning och annat dylikt torde i en krissituation snabbt vinna allmän spridning.

Vad utredningen anfört som skäl till att ungdomsutbildningen förlägges till skolorna finner jag övertygande, varför jag tillstyrker utredningens för-

slag därutinnan. Att märka är att undervisning i civilförsvorstjänst i skolorna icke är någon nyhet. Sådan undervisning förekommer redan nu i viss om också begränsad omfattning. Utredningens förslag avser att göra undervisningen obligatorisk och därigenom mera effektiv. I några av yttrandena har uttalats den meningen, att frågan om skolutbildning i brandskydd och olycksfallsvård icke borde lösas förrän 1946 års skolkommission tagit ställning till densamma. Enligt min mening torde det emellertid icke föreligga anledning att uppskjuta regleringen av ett detaljspörsmål såsom det föreliggande till dess skolfrågan i dess helhet blivit löst. Chefen för ecklesiastikdepartementet har anslutit sig till denna uppfattning.

I vissa yttranden har yppats tvekan beträffande lämpligheten av utredningens förslag att det skulle föreligga skyldighet för folkskollärare och gymnastiklärare att medverka vid skolutbildningen i brandskydd och olycksfallsvård. Enligt min mening vore det ur många synpunkter lämpligast, om skolornas ordinarie lärarpersonal kunde svara för undervisningen även i dessa ämnen. Om denna personal icke besitter erforderlig kompetens för ändamålet, böra emellertid i möjligaste mån tillhandahållas fackutbildade instruktörer. Att så sker bör dock icke medföra att de ordinarie lärarna erhålla frihet från att delta i undervisningen. De böra medverka om icke för annat så för egen förkovran. Om fackutbildad instruktör icke kan tillhandahållas, bör vederbörande lärare på egen hand så gott sig göra låter ombesörja utbildningen. Jag förutsätter att liksom nu är fallet handledningar för lärarpersonalen utfärdas. På grund av det anförda biträder jag utredningens förslag om skyldighet för folkskollärare och gymnastiklärare att medverka vid ifrågasvarande utbildning.

En annan fråga är hur lärarpersonalen bör bibringas sådana kunskaper och färdigheter att den kan utöva en verkligt effektiv instruktörsverksamhet. Såsom utredningen föreslagit bör för detta ändamål utbildningen vid seminarier och gymnastiska institut kompletteras. För redan befintlig lärarpersonal torde böra anordnas frivilliga instruktörskurser. Jag har inhämtat att representanter för skolöverstyrelsen, civilförsvarsstyrelsen, riksluftskyddsförbundet och Röda korset enats om efter vilka riktlinjer och under vilka former denna kursverksamhet bör ordnas. Deltagarna i sådan kurs böra av statsmedel erhålla ersättning för förlorad arbetsinkomst samt dagtraktamente och reseersättning.

Till dess lärarpersonalen erhållit erforderlig utbildning måste i stor utsträckning anlitas speciella instruktörer. För ändamålet torde kunna användas sådana till riksluftskyddsförbundet anslutna instruktörer, som hittills tagits i anspråk för den grundläggande civilförsvarsutbildningen. Dessa skulle därigenom sättas i tillfälle att underhålla sina färdigheter och bli i stånd att bistå hemskyddsbefälet vid en eventuell massutbildning. Även sedan lärarpersonalen utbildats bör det såsom utredningen föreslagit vara möjligt att utnyttja utanför skolorna stående instruktörer.

Den föreslagna skolutbildningen synes böra planläggas av skolöverstyrelsen i samråd med civilförsvarsstyrelsen.

Vad beträffar förslaget om tilläggsutbildning för 18-åriga kvinnor har enligt vad jag erfarit den hittills bedrivna utbildningen i detta hänseende genomgående omfattats med intresse. Som denna utbildningsform är av stort värde anser jag att den bör bibehållas. Någon utvidgning av densamma till att omfatta även en årsklass kvinnor i åldern 35—40 år bör enligt min mening icke äga rum. Kvinnor i sagda ålder ha i stor utsträckning mycket svårt att komma ifrån sina hemsysslor. Liksom utredningen anser jag att tilläggsutbildningen bör avse endast dem som ha stadigvarande bostad eller sysselsättning inom område eller byggnad för vilken särskilt civilförsvaret skall vara organiserat. Förutsättningar för anordnande av sådan utbildning på andra håll torde saknas.

Beträffande frågan om utbildning i civilförvarstjänst under värnplikts-tjänstgöring anser jag mig icke böra göra annat uttalande än att jag finner det angeläget att sådan utbildning kommer till stånd.

Motionerna.

I motionerna *I: 268* och *II: 424* har beträffande utbildningen för hemskydds-ändamål anförts, att det enligt motionärernas åsikt vore ett minimikrav att grundläggande utbildning meddelades åtminstone någon årsklass samt att det borde övervägas, huruvida icke — förutom 18-åriga kvinnor — ytterligare någon årsklass kvinnor borde erhålla tilläggsutbildning i sjukvård. Motionärerna ha hemställt, att riksdagen vid prövningen av propositionen nr 81 måtte uttala sig i anslutning till det sålunda anförda.

I motionerna *I: 269* och *II: 423* har yttrats bland annat: En planmässig utbildning av vissa årsklasser inom hemskyddet vore i nuvarande läge av behovet påkallad åtminstone i utsatta tätorter. — Vad departementschefen yttrat beträffande angelägenheten av utbildning i civilförvarstjänst under värnplikts-tjänstgöring förtjänade allt understöd. Därest efterutbildningsövningen för de värnpliktiga mot förmodan slopades, måste frågan om den äldre manliga befolkningens civilförvarsutbildning upptagas från nya utgångspunkter. — För det av reservanter inom civilförvarsutredningen framförda förslaget om utbildning i sjukvård — förutom av flickor — av en årsklass kvinnor i åldern 35—40 år talade i nuvarande läge ännu starkare skäl än när utredningens betänkande framlades. Möjligen vore det lämpligare att denna utbildning förlades till åldern 40—45 år. Sjukvårdsutbildningen av flickor borde ske vid 20 års ålder och ökas till 15 eller 20 timmar. — Motionärerna ha hemställt, att riksdagen måtte beakta vad sålunda anförts.

I motionerna *I: 270* och *II: 425* har yrkats, att riksdagen måtte avstyrka förslaget om obligatorisk tilläggsutbildning i sjukvård för 18-åriga kvinnor.

Motionen *II: 430* utmynnar i yrkandet, att riksdagen måtte för sin del besluta, att civilförvarslagen skall erhålla giltighet endast till och med den 30 juni 1951.

Utskottet.

Med hänsyn till det moderna krigets karaktär får civilförsvaret anses vara en oundgänglig del av det totala försvaret. Så länge den utrikespolitiska situationen tvingar oss att hålla ett militärt försvar, måste vi även vidtaga åtgärder för att i möjligaste mån vidmakthålla produktionen och skydda befolkningen i händelse av krig.

De efter civilförsvarslagens tillkomst vidtagna civilförvarsåtgärderna ha icke i allo varit ägnade att skapa intresse för civilförsvaret. Utskottet vill uttala den förhoppningen, att genom ändamålsenliga åtgärder skapas förutsättningar för ökat intresse hos allmänheten och att en verklig ansträngning göres att inom ramen för beviljade medel bringa beredskapen inom civilförsvaret på högsta möjliga nivå.

Enligt propositionen nr 81 böra civilförvarsåtgärderna i stort sett bibehålla sin hittillsvarande allmänna karaktär. I överensstämmelse härmed föreslås på ett undantag när inga genomgripande ändringar i civilförsvarslagen. Undantaget angår frågan om fördelningen av kostnaderna mellan staten och kommunerna. Lagen bör enligt propositionen erhålla en icke tidsbegränsad giltighet.

Utskottet finner ej skäl till erinran mot de föreslagna lagbestämmelserna.

Vid tillkomsten av lagen torde, såsom framgår av 1944 års riksdags ovan återgivna yttrande, ha förutsatts att lagen efter den av riksdagen begärda omprövningen skulle erhålla icke tidsbegränsad karaktär. Denna omprövning har nu skett. Vi måste räkna med att under överskådlig framtid vara nödsakade att upprätthålla ett civilförsvaret. Hur detta vid olika tider bör gestalta sig är det visserligen icke möjligt att nu bedöma, men det kan på goda grunder antagas, att utformningen av civilförsvarslagen icke kommer att i sådan grad påverkas av framtida erfarenheter på krigföringens område, att det med hänsyn därtill kan bli fråga om en genomgripande omstöpning. Det må särskilt anmärkas, att civilförsvarets uppgifter i lagen angivas i ytterst allmänna ordalag, vilka utan lagändring tillåta en vittgående anpassning av civilförvarsåtgärderna efter ändrade förhållanden, samt att lagen i fråga om organisationen endast lämnar vissa grundläggande bestämmelser. Naturligtvis kan det liksom beträffande andra lagar bli erforderligt att vidtaga ändringar i civilförsvarslagen. I propositionen har till och med förutsatts att stadgandena om anordnande av skyddsrum kunna komma att revideras. Det finns emellertid ej anledning att med hänsyn härtill göra lagens giltighetstid begränsad.

I motionen II: 430 har såsom särskilt skäl för en sådan begränsning åberopats att icke ens de krigsdeltagande länderna slutfört sina utredningar angående civilförsvarets framtida organisation och att det därför icke vore tillrådligt att här i landet låsa fast en civilförsvarsorganisation av permanent karaktär. I anledning härav må framhållas följande. Det i propositionen

nr 82 framlagda förslaget om en fastare utformning av civilförsvarsorganisationen hänför sig uteslutande till civilförsvarsstyrelsen. En fast minimiorganisation skulle utformas så att den — när omständigheterna det fordrade och medgäve — utan väsentliga förändringar kunde utökas. Det förtjänar anmärkas, att Kungl. Maj:t i propositionen nr 233 med hänsyn till det skärpta utrikespolitiska läget äskat medel för en temporär sådan utökning. Utskottet kan icke finna att tillskapandet av en fast minimiorganisation av den angivna karaktären skulle ställa hinder i vägen för anpassning av organisationen efter utvecklingen på anfalls- och försvarsteknikens område.

Beträffande frågan om civilförsvarslagens giltighetstid må ytterligare framhållas, att lagen till en väsentlig del innehåller bestämmelser om skyldigheter i olika hänseenden för kommuner och enskilda och att det måste vara av värde att dessa skyldigheter fastslås i en mera slutgiltig form.

På skäl som ovan anförts tillstyrker utskottet, att civilförsvarslagen erhåller en icke tidsbegränsad giltighet.

Beträffande de i propositionen nr 81 upptagna spörsmål som icke direkt hänföra sig till civilförsvarslagens framtida bestånd och innehåll anser sig utskottet endast böra göra följande uttalanden.

I fråga om den personella beredskapen har framlagts ett utbildningsprogram avsett att stadfästas i administrativ ordning. I vad detta angår personalen inom det allmänna civilförsvaret och verkskyddet har i propositionen nr 233, vilken hänvisats till statsutskottet, äskats medel för genomförande av programmet redan från och med nästa budgetår. Med hänsyn härtill synes utbildningsfrågan i denna del böra i sin helhet bedömas av statsutskottet. I det följande upptages därför endast spörsmålet om utbildningen inom hemskyddet, i vilket avseende det föreslagna nya programmet avsetts skola träda i kraft först från och med den 1 juli 1949. Beträffande den omfattning i vilken utbildning tidigare bedrivits och innebörden i förslaget får utskottet hänvisa till den föregående framställningen.

Ehuru utskottet hyser viss tveksamhet om möjligheten att på den väg som föreslagits i propositionen nr 81 upprätthålla nöjaktigt beredskap inom hemskyddet, vill utskottet icke för närvarande förorda en mera omfattande utbildningsplan. Som förslaget måste anses som ett minimum, avstyrker utskottet bifall till det i motionerna I: 270 och II: 425 framställda yrkandet om slopande av tilläggsutbildning i sjukvård för 18-åriga kvinnor.

Den obligatoriska utbildningen av andra än skolbarn, bör enligt utskottets mening i möjligaste mån äga rum i civilförsvarets egen regi. Det inom många civilförsvarsområden rådande bruket att luftskyddsförening eller länsförbund av sådana föreningar efter avtal helt handhar utbildningen bör sålunda inskränkas. Vid utbildningen bör emellertid anlitas därtill skickade, av riksluftskyddsförbundet och dess underavdelningar utbildade instruktörer.

Utskottet anser i likhet med departementschefen angeläget att den manliga befolkningen under värnplikstjänstgöringen meddelas utbildning i civilförsvarstjänst.

Utskottet delar den i propositionen uttalade uppfattningen att den obligatoriska utbildningen bör i möjligaste mån kompletteras genom frivillig sådan.

Beträffande frågan om modifiering i administrativ ordning av bestämmelserna om anordnande av skyddsrum ha i den till statsutskottet hänvisade propositionen nr 233 såsom förut anmärkts framlagts vissa förslag som av vika från vad därutinnan förekommer i propositionen nr 81. Med hänsyn härtill anser sig andra lagutskottet ej böra göra något uttalande i ämnet.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte med avslag å motionen II: 430 bifalla propositionen nr 81;

B. att motionerna I: 268 och II: 424 måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört;

C. att motionerna I: 269 och II: 423 måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört; samt

D. att motionerna I: 270 och II: 425 måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 8 juni 1948.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Norman, Löfvander, Sten, Björkman, Uhlén, Nerman och Carl Eric Ericsson;

från andra kammaren: herrar Olovsson i Västerås, Ryberg, Larsson i Östersund, Jacobsson i Igelsbo, Andersson i Eskilstuna, fru Ewerlöf, herrar Lundberg och Andersson i Alfredshem.

Reservation

av herrar *Björkman* och *Carl Eric Ericsson* samt fru *Ewerlöf*, vilka beträffande frågan om utbildning för hemskyddsändamål ansett, att utskottet bort förorda, att riksdagen måtte uttala sig i överensstämmelse med vad som anförts i motionerna I: 269 och II: 423.
